

Pásztor Szabolcs – Puliszka Edvin

„Fut velem egy rossz szekér” – Magyarország és Európa önmaga fogságában

*Beszámoló a Debreceni Egyetem Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Karának
Gazdaságpolitikai Kerekasztal konferenciájáról*

A Debreceni Egyetem Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Karának Közgazdasági Tanszéke, a Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara és az MTA Debreceni Területi Bizottsága Jogi- és Közgazdaságtudományi Szakbizottsága 2013. április 12-én immáron hetedik alkalommal rendezte meg Gazdaságpolitikai Kerekasztal konferenciáját. A nagy érdeklődéssel kísért rendezvényen nyolc előadás hangzott el.

Martin József Péter, a Figyelő korábbi főszerkesztője, a Budapesti Corvinus Egyetem oktatója a *Miért vált euroszeptikussá Magyarország?* című előadásában felhívta a figyelmet arra a tényre, hogy jelenleg az európai integráció megítélése – a centrumban és a periférián egyaránt – történelmi mélypontra van. A szkepticizmus okául pedig az európai démosz és az identitás hiányát jelölte meg, s megjegyezte: létezik egy bizonyos észak–dél és nyugat–kelet ellentét, mely egyértelműen veszélyezteti a válságkezelést és a mélyülő integrációt. Martin József Péter kiemelte továbbá, hogy az EU jövője nagy részben a gazdasági dimenziókra nagyon fogékony tagállami elitek percepciójától függ. Ezután nem lepődhattünk meg azon megjegyzésén, miszerint a gazdasági helyzetről és az EU-ról alkotott percepciók szoros kapcsolatot mutatnak Európában, illetve Közép- és Kelet-Európában is.

Az előadó ezt követően Magyarország és Lengyelország összevetésére vállalkozott az euroszepticismus és a gazdasági teljesítmény terén. Martin József Péter rámutatott, a gazdaság megítélésében jelentős különbség van e két ország esetében, ugyanis lassú a hazai felzárkózás a centrumhoz, míg prudensebb a fiskális politika Lengyelországban. Szerinte jól látható, hogy hazánk kivételével Közép- és Kelet-Európa elindult a felzárkózás útján. Noha hazánk az egy főre jutó támogatásokat illetően a második, s a beruházások 97 százaléka uniós forrásokból valósul meg, történelmi mélypontra süllyedt nálunk a társadalom Európai Unióval kapcsolatos attitűdje. Ennek magyarázatául a gazdasági helyzet kivetítését, a gazdaságpolitika EU-ellenességét, az alapértékek kétségbe vonását, a szimbolikus szkepticizmust (szabadságharc; nem leszünk gyarmat jelszó; keleti szél; az EU-s zászló

Pásztor Szabolcs a Debreceni Egyetem KTK Világgazdaság és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékének tanársegédje.

E-mail: szabolcs.pasztor@econ.unideb.hu

Puliszka Edvin a Debreceni Egyetem KTK Közgazdaságtudományi Doktori Iskolájának doktorandusza.

E-mail: edvin.puliszka@econ.unideb.hu

középületekről való eltűnédezése) jelölte meg. Végezetül kiemelte, hogy az unió hazánkban nem önálló téma a közgondolkodásban, s az EU-ra mint külső entitásra tekintenek. Az európai integráció pedig az egyén szintjén leginkább civilizátor vagy bűnbak.

Király Júlia, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) korábbi alelnöke a *Döntések éles helyzetben* című előadásában elsőként a monetáris politika lehetséges keretrendszerét mutatta be. A hallgatóság megismerhette az inflációs célkitűzést a világ néhány országában, s az előadó felhívta a figyelmet arra is, hogy a jegybanki függetlenség immanens érték, a transzparencia és a hitelesség pedig kulcselem. Király Júlia elismerte, hogy Magyarországon a legerősebb a központi bank törvény által garantált jogi függetlensége. Az előadása végén pedig egy kvázi esettanulmányt idézett fel 2008-ból, amikor az MNB monetáris tanácsának a jegybanki alapkamat kapcsán komoly döntést kellett hoznia. Ismertette a tényeket, majd bevonta a hallgatóságot az irányadó alapkamat akkori rátájának meghatározásába. Ennek eredménye pedig teljes egészében megegyezett az eredeti döntéssel, így igazolni tudta az MNB akkori helyes politikáját.

Muraközy László, a Debreceni Egyetem docense az *Intézmények és válságok, válságok és intézmények* című előadásában több rendkívül figyelemfelkeltő megállapítást tett. Mint kifejtette, a válságok mindig pénzügyi viharokkal jelennek meg, s általában a centrumból kiindulva a perifériákon keltik a legnagyobb hullámokat. Az erős intézmények hatékonyan tudják enyhíteni a válságot, melynek eredményeképpen az erős országok még erősebbek lesznek/lehetnek, így akár a centrumot jelentő fejlettek köre is tovább erősödik. A hallgatóság ebből azt a következtetést vonhatta le, hogy a megoldás talán az új intézmények kiépítése, vagy a korábbiak megerősítése lehet. Az Európai Unióban ezzel szemben még az EU 15-ök esetében is romlottak az intézmények, a dél-európai országokban pedig a romlás egészen szembetűnő. Kiemelte a közösségen belül Magyarország és Görögország „lesüllyedését”. Rámutatott: egy 150 éves periódust vizsgálva Magyarország történelmileg nem közeledett a fejlett Nyugat-Európához, jelenleg is 60 százalékos fejlettségi szinten áll az EU 15-ökhöz képest. Előadásának egyik legsúlyosabb megjegyzése pedig az volt, hogy jelenleg a bizonytalanság korában élünk, és a következő nagy korszakos válság valószínűleg még előttünk van.

Felcsuti Péter, a Bankszövetség korábbi elnöke a *Bankrendszer – se vele se nélküle* című előadásában arról beszélt, hogy öt évvel a válság után sincs még válasz néhány alapvető kérdésre, s elmaradt a nagy szembenézés és önvizsgálati is. Ezért merülhetnek fel olyan esetek, mint a rendszerhibák, a pénzmosás, a jelzálog érvényesítés és a Libor botrány. A szembenézés és önvizsgálat pedig fontos lenne, mert a bankrendszerben igen jelentős mértékű profit generálódik, s vannak olyan bankok, amelyek nem csak ahhoz túl nagyok, hogy elbukjanak, hanem ahhoz is, hogy irányítani lehessen azokat (Too big to fail, too big to manage). Ha például összeadjuk a két-három vezető amerikai bank mérlegfőösszegét, akkor nagyobb számot kapunk, mint az Egyesült Államok bruttó hazai terméke. A hatalmas méreteket tovább árnyalva Felcsuti Péter megjegyezte, hogy a fejlett országok GDP-jük egynegyedét a bankrendszer szanalására fordítják. (Magyarországon azonban nem volt szanalás, mert a hazai bankrendszer nem okozott a társadalom számára költségeket.) Az utóbbi években jelentősen növekedtek a banki működési költségek. A számokból és a jellemvonásokból adódóan is következhet, hogy a szektor nem képes, vagy nem érdekelt önmaga szabályozására, ráadásul – Minsky elméletéből kiindulva – buborékokat is képez. A hitelezés – a válság miatt a közbeszédet is tematizáló – beszűkülése kapcsán pedig úgy vélekedett, nehezen pörög majd fel ismét a folyamat.

Györfly Dóra, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense a *Bizalom és válságkezelés – Írország és Görögország esete* című előadásában elsőként arra hívta fel a figyelmet, hogy a két szóban forgó ország példája alkalmas lehet néhány, a Nemzetközi Valutaalap mentőcsomagjait érintő hipotézis kialakítására. Kvázi esettanulmányai kapcsán kiemelte, hogy a mentőcsomagok ugyan más jellegűek voltak, de a politikai háttér hasonló volt Írországban és Görögországban: a gazdasági helyzet megítélése mindkét országban rossz; a kormányzat iránt bizalmatlanság mutatkozik; a segélycsomag újratárgyalása iránti igény konzisztensen magas; a választásokat az ellenzék nyerte; a rendszerbe vetett hit zuhant. Görögországról pedig azt is megtudhattuk, hogy a „legsocialistább” ország (volt). Az előadás következtetése: a válságkezelésben a társadalmi attitűdök a meghatározóak, a megfelelő lépések kiválasztásában és végrehajtásában, a mentőcsomagok sikerében pedig meghatározó a szereplők közötti bizalom.

Oblath Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság-tudományi Intézetének főmunkatársa a *Makrogazdasági instabilitás és regionális lemaradás – Magyarország esete* című előadásában olyan kardinális összefüggésekre emlékeztetett, mint hogy a makrogazdasági instabilitás aláássa a tartós növekedés/felzárkózás feltételeit, sőt a gyorsan növekvő többletek is makrogazdasági instabilitást jelezhetnek/okozhatnak. A gazdaság destabilizálásához a gazdaságpolitika is hozzájárul, ha fellendülést/visszaesést erősítő (prociklikus) politika van érvényben; ha tévesen értelmezi a közgazdasági premisszákat; ha lépései kiszámíthatatlanok; és ha nagyon rövid távon gondolkodva, nemzetgazdasági helyett politikai szempontok alapján hozza a döntéseit.

Hazánk kapcsán rámutatott, hogy lemaradásunk a Visegrádi országok mezőnyét vizsgálva is folyamatos, s a felzárkózás valójában 2005/2006-ban akadt meg. Az államadósság 2001 és 2007 között 20 százalékkal növekedett, a deficit/GDP és a bruttó hazai termék növekedési üteme között pedig 2000 és 2012 között pozitív (perverz) kapcsolat mutatkozott. A nettó beruházások nullára csökkentek, a magánberuházások előjele pedig negatív. Oblath Gábor végezetül arra figyelmeztetett, hogy abba kell hagyni a prociklikus költségvetési kiigazítást.

Palócz Éva, a Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet vezérigazgatója a *Vannak-e tovaryűrűző hatásai a külföldi működőtőkének a magyar gazdaságban?* című előadásban céges megközelítésből elemezte a gazdasági helyzetet. Felvázolta a vállalati szektor jelenlegi felépítését, tulajdonosi viszonyait. Rámutatott, milyen nagy eltérések vannak az export részarányát tekintve a hazai, illetve külföldi tulajdonban lévő vállalatok között, az utóbbiak javára. Míg Magyarországon a közvetlenül exportáló kis- és középvállalatok aránya csupán 18 százalék, addig az Európai Unió átlagában ez az arány eléri a 25 százalékot. A külföldi társaságok nemzetközi összehasonlításban is termelékenyebbek, az utóbbi időben azonban valamelyest zárult az olló: a belföldi tulajdonban lévő vállalatok némileg javítottak relatív pozíciójukon.

Benczes István, a Budapesti Corvinus Egyetem habilitált docense a *Rész és egész – költségvetési politika és a kormányzás minősége* címmel tartott előadást a konferencián. Bevezetesként a kormányzás definícióit ismertette különböző megközelítésekből, majd sorra vette azokat a szempontokat, amelyek egy esetleges európai fiskális unió megteremtésében hátráltató tényezők lehetnek. Levezetéséből az derült ki, hogy az unión belül reménytelen egy sikeres európai szintű kormányzási rend kialakítása. Folyamatosan nő ugyanis a diszparitás: míg egyes fejlett nyugati országokban egyre emelkedik a kormányzás színvonala, más tagállamokról ez nem mondható el.